

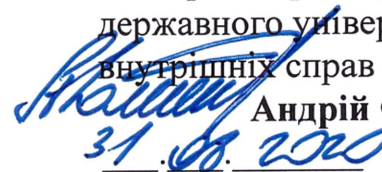
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА
УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ПСИХОЛОГІЇ
ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Андрій ФОМЕНКО
31.08.2020

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

Освітній ступінь: доктор філософії

Спеціальність 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни **обов'язкова**

ОНП «Право» третього (освітньо-наукового) рівня

наказ ДДУВС № 166 від 17.02.2020

Мова навчання: **українська**

Педагогічна діяльність та педагогічна майстерність // Робоча програма навчальної дисципліни. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. –14 с.

РОЗРОБНИК:

Шинкаренко І. О., доцент кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.

Шевченко С.О., професор кафедри психології та педагогіки Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Палагута В.І., професор, доктор філософських наук, завідувач кафедри інженерної педагогіки Національної металургійної академії України;

Шевцов С. В., доктор філософських наук, професор кафедри філософії Дніпропетровського національного університету ім. Олесья Гончара.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки від 17.07.2020 протокол № 19.

Розглянуто на засіданні гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності від 30.07.2020 протокол № 21.

Рекомендовано Науково-методичною радою університету 25.08.2020, протокол № 12.

Схвалено Вченою радою університету, рекомендовано для використання в освітньому процесі протягом 5 років 27 серпня 2020 року протокол № 12

Метою вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна діяльність та педагогічна майстерність» є :

навчальна – забезпечення загальної теоретичної підготовки слухачів у галузі педагогіки вищої школи, яка слугуватиме основою для їхньої педагогічної та науково-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти, здатності до оволодіння основними складовими педагогічної майстерності;

розвиваюча – розвиток педагогічного мислення, педагогічних здібностей, педагогічної творчості;

виховна – виховання професійно-значущих якостей, педагогічної моральності, психолого-педагогічної культури.

Компетентності, які формуються в результаті засвоєння дисципліни згідно з ОНП «Право» третього (освітньо-наукового) рівня:

ЗК6. Здатність працювати автономно та у команді, проявляти лідерські навички та особистісні риси, що відповідають вимогам професійної етики; здатність до самооцінки та самоосвіти, бути критичним і самокритичним.

ЗК8. Здатність набувати нових та удосконалювати існуючі методики сучасної освітньої діяльності

СК7. Здатність передавати власні знання у сфері права, до фахівців і нефахівців (осіб, що не мають юридичної освіти), зокрема, до осіб, які навчаються.

СК 9. Здатність до викладання навчальних дисциплін за фахом, використовуючи сучасні педагогічні техніки.

Результати вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна діяльність та педагогічна майстерність» полягають у наступних програмних результатах навчання:

ПРН9. Уміти організовувати основні форми навчання у вищій школі, застосовувати сучасні технології і методи, користуватися сучасними інформаційними засобами.

Обсяг навчальної дисципліни:

4 кредитів ECTS, 120 год.

Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Педагогіка вищої школи як галузь педагогічної науки. Об'єкт педагогіки вищої школи. Предмет і завдання педагогіки вищої школи. Функції педагогіки вищої школи. Основні категорії педагогіки вищої школи. Педагогіка вищої школи в системі педагогічних наук. Система вищої освіти України. Головні завдання закладу вищої освіти. Взаємозв'язок педагогіки вищої школи з психологією вищої школи. Співвідношення усталеності та мінливості в процесі синтезу нового дидактичного змісту дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи».

ТЕМА 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Загальна характеристика педагогічної діяльності, її відмінні особливості. Специфіка професійно-педагогічної діяльності науково-педагогічного працівника. Основні функції діяльності науково-педагогічного працівника. Основні напрями діяльності науково-педагогічного працівника. Психолого-педагогічна структура діяльності науково-педагогічного працівника.

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Педагогічна майстерність як система. Склад і структура педагогічної майстерності. Рівні педагогічної майстерності. Шляхи формування та реалізації педагогічної майстерності. Педагогічна діяльність як творчість. Педагогічний досвід і особистість науково-педагогічного працівника. Сучасні підходи до вивчення передового педагогічного досвіду. Основні критерії передового педагогічного досвіду. Передовий досвід та інновації.

ТЕМА 4. СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Студентство як особлива соціальна категорія. Психологічна характеристика студентства як періоду пізньої юності або ранньої дорослості. Суперечливості та кризи студентського віку. Заклад вищої освіти – один із провідних факторів соціалізації особистості студента як фахівця. Форми та типи адаптації студента до навчання у закладі вищої освіти. Типологічні особливості сучасних студентів. Розвиток «Я-концепції» як показника особистісного зростання і професійного становлення студента. Врахування закономірностей та психологічних механізмів особистісного розвитку студентів при проведенні навчально-виховної роботи.

ТЕМА 5. ПРЕДМЕТ І ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Дидактика як галузь педагогіки, її виникнення і розвиток. Об'єкт дидактики вищої школи. Предмет дидактики вищої школи. Завдання, які вирішує дидактика вищої школи. Основні функції дидактики вищої школи. Характерні риси дидактики вищої школи. Категорії дидактики. Чинники, які сприяють розвитку дидактики вищої школи як науки.

ТЕМА 6. ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧНА СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Процес навчання і його основні категорії. Співвідношення процесів навчання і наукового пізнання. Навчання як об'єкт психологічного та дидактичного осмислення. Бінарний характер процесу навчання. Завдання, які необхідно вирішувати в процесі навчання. Суперечності процесу навчання.

Основні функції процесу навчання. Освітня функція процесу навчання. Основні види знань. Первинні та вторинні вміння. Теоретичні та практичні вміння. Навички. Розвиваюча функція навчання. Розвиток мислення, формування волі, емоційно-почуттєвої сфери, навчальних інтересів, мотивів і здібностей студентів. Виховна функція навчання. Формування наукового світогляду, виховання моральних, трудових, естетичних і фізичних якостей особистості студента. Взаємозв'язок функцій навчання.

Основні компоненти процесу навчання: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, операційно-дійовий, емоційно-вольовий контрольно-регулювальний, оціночно-результативний.

ТЕМА 7. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Форма організації навчального процесу як педагогічна категорія. Загальна характеристика форм організації навчального процесу у вищих навчальних закладах: навчальні заняття, самостійна підготовка, практична підготовка, контрольні заходи.

Функції лекції як основного виду навчальних занять у вищому навчальному закладі. Основні критерії класифікації лекції. Характеристика традиційних лекцій та їх типологія. Характеристика нетрадиційних лекцій та їх типологія. Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у вищих навчальних закладах.

Функції семінарських занять. Типологія семінарських занять. Дидактична, логіко-психологічна, методична структура семінарських занять.

Психолого-педагогічні вимоги до проведення семінарських занять у вищих навчальних закладах.

Практичне заняття як форма взаємозв'язку теорії з практикою. Цілі практичних занять. Дидактичні і методичні вимоги до змісту практичних занять. Дидактичні основи лабораторних занять. Структура лабораторного заняття.

Дидактичні основи індивідуальних занять. Види індивідуальних занять. Психолого-педагогічні вимоги до проведення індивідуальних занять у вищих навчальних закладах. Функції консультації. Психолого-педагогічні вимоги до проведення консультації у вищих навчальних закладах.

ТЕМА 8. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сутність та функції, види контролю. Методичні аспекти організації та проведення контрольних заходів. Контроль успішності в умовах кредитно-модульної системи навчання. Проведення контрольних заходів на платформах дистанційного навчання.

ТЕМА 9. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Розуміння процесу навчання. Поняття технології навчання та їх види. Технологія проблемного навчання. Технологія модульного навчання. Технологія тренінгу. Кредитно-модульна система організації навчального процесу. Технологія проведення занять у формі квесту. Проведення занять на платформах дистанційного навчання.

ТЕМА 10. ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ І СПІВРОБІТНИЦТВО.

Поняття спілкування. Види спілкування. Педагогічне спілкування, функції педагогічного спілкування, напрями педагогічного спілкування. Засоби спілкування. Стили педагогічного спілкування. Педагогічна взаємодія та особливості її побудови. Поняття педагогічного конфлікту. Комунікативна компетентність.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «Педагогічна діяльність та педагогічна майстерність» передбачено – залік.

Критерії та засоби оцінювання успішності навчання

Поточний контроль (ПК)			Підсумковий контроль ЗАЛІК (З)
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤ 30	≤ 15	≤ 15	
≤ 60			
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+З ≤ 100			≤ 40
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК+Е ≤ 100			

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні основних категорій і понять педагогіки вищої школи та методики викладання, усвідомленні значення наукових знань для організації педагогічного процесу та науково-педагогічної діяльності.
4	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні основних категорій і понять педагогіки та дидактики вищої школи, усвідомленні значення наукових знань для організації педагогічного процесу та науково-педагогічної діяльності.
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні ; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками.
2	Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення.
1	Слухач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.
0	Відсутність на занятті.

Для навчальної дисципліни «Педагогічна діяльність та педагогічна майстерність» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: презентації результатів виконаних завдань та досліджень, контрольні питання, тестові завдання, екзаменаційні білети.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Лариса НАЛИВАЙКО

_____ 2020

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

Рівень вищої освіти третій
Освітній ступінь доктор філософії
Спеціальність – 081 «Право»
на 2020/2021 навчальний рік

Форма навчання ДЕННА **Обсяг** 4 кредитів ЄКТС (120 годин).

Курс 1

Курс 2

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Загальні засади педагогіки вищої школи	10	2	2			8
2	Психолого-педагогічна характеристика діяльності науково-педагогічного працівника	12	4	2		2	8
3	Сутність педагогічної майстерності та її роль у навчальному	12	4	2	2		8
4	Студент як суб'єкт навчальної діяльності	12	4	4			8
5	Предмет і основні категорії дидактики вищої школи	14	6	4		2	8
	Разом за навчальний семестр	60	20	14	2	4	40
	Форма підсумкового контролю		залік				

6	Психолого-дидактична сутність процесу навчання у вищій школі	12	4	2		2	8
7	Форми організації навчального процесу у закладах вищої освіти	12	4	2		2	8
8	Методика проведення контрольних дій у вищій школі	10	2	2			8
9	Сучасні технології навчання у закладах вищої освіти	12	4	4			8
10	Педагогічне спілкування і співробітництво	14	6	4		2	8
	<i>Разом за навчальний семестр</i>	60	20	14	0	6	40
	<i>Разом за навчальний рік</i>	120	40	28	2	10	80
	<i>Форма підсумкового контролю</i>	залік					

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Лариса НАЛИВАЙКО

_____ 2020

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

Рівень вищої освіти третій
Освітній ступінь доктор філософії
Спеціальність – 081 «Право»
на 2020/2021 навчальний рік

Форма навчання **ЗАОЧНА** **Обсяг** 4 кредитів ЄКТС (120 годин).

Курс 1

Курс 2

№ теми згідно з РПНД	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна та індивідуальна робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ.заняття	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Загальні засади педагогіки вищої школи	10	2	2			8
2	Психолого-педагогічна характеристика діяльності науково-педагогічного працівника	12	4	2		2	8
3	Сутність педагогічної майстерності та її роль у навчальному	12	4	2	2		8
4	Студент як суб'єкт навчальної діяльності	12	4	4			8
5	Предмет і основні категорії дидактики вищої школи	14	6	4		2	8
	Разом за навчальний семестр	60	20	14	2	4	40
	Форма підсумкового контролю		залік				

6	Психолого-дидактична сутність процесу навчання у вищій школі	12	4	2		2	8
7	Форми організації навчального процесу у закладах вищої освіти	12	4	2		2	8
8	Методика проведення контрольних дій у вищій школі	10	2	2			8
9	Сучасні технології навчання у закладах вищої освіти	12	4	4			8
10	Педагогічне спілкування і співробітництво	14	6	4		2	8
	<i>Разом за навчальний семестр</i>	60	20	14	0	6	40
	<i>Разом за навчальний рік</i>	120	40	28	2	10	80
	<i>Форма підсумкового контролю</i>	залік					

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

Рівень вищої освіти третій
Освітній ступінь доктор філософії
Спеціальність – 081 «Право»
на 2020/2021 навчальний рік

1. Баранова Н.П. Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 159 с. 2.
2. Гін В.І. Прийоми педагогічної техніки. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 176 с. 13 3.
3. Ковальчук Л.О. Основи педагогічної майстерності: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с. 4.
4. Марченко О.Г. Основи педагогічної майстерності. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 112 с. 5.
5. Матійків І. М. Тренінг емоційної компетентності: навч.-метод. посібник / автор І. М. Матійків – К.: Педагогічна думка, 2012. – 112 с 6.
6. П'ятакова Г.П. Практикум зі спецкурсу “Основи педагогічної майстерності”: для студентів педагогічних спеціальностей. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 40 с. 7.
7. Педагогічна майстерність учителя: Навчальний посібник / За ред. проф. В.М.Гриньової, С.Т.Золотухіної. – Вид. 2-е, випр. і допов. – Харків: «ОВС», 2006. – 224 с. 8.
8. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — 2-ге вид. допов. і переробл. — К.: Вища пік., 2008. — 422 с. 9.
9. Пінкер С. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / Переклад Олени Любенко .- К.: Наш формат, 2019. – 560 с. 10.
10. Профілактика синдрому емоційного вигорання педагогів / уклад. А.Г.Дербеньова, А.В. Кунцевська. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 223 с. 11.
11. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие. – СПб: Питер, 2004. – 316 с. 12.
12. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с. 13.
13. Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник. – К.: ДАККіМ, 2010. – 244 с. 14.
14. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності: підручник. – К.: Видавництво Ліра-К, 2015. – 340 с. 15.
15. Туріщева Л.В. Творчість у педагогічній діяльності / Л.В. Туріщева. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 128 с. 16.
16. Федорчук В.В. Основи педагогічної майстерності: навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: 2008. – 140 с. 17.

17. Шевченко О.А., Хозраткулова І.А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 112 с. 18.
18. Якушева С.Д. Основы педагогического мастерства для преподавателей и студентов вузов и колледжей. – Учебное пособие. – Оренбург: РИК ГОУ ОГУ, 2004. – 230 с. 19.
19. Bengt Bergman Reflexivity in Police Education // Nordisk politiforskning 01 / 2017 (Volum 4), // 14 https://www.idunn.no/nordisk_politiforskning/2017/01/reflexivity_in_police_education
20. Bloksgaard, L., Møberg, R. J., & Jørgensen, M. W. (2016).

Основні нормативні акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, (ст.532).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. – К., 2014.

Монографії:

1. Гао Вейчжень Г. Глобальна освіта: системний та інституціональний виміри : монографія / за наук. ред. В. П. Бежа - К.: Каравела, 2019.
2. Діагностика і розвиток педагогічної майстерності у професійних навчальних закладах: Кол. монограф. / І. А. Зязюн [та ін.]. - К. : Педагогічна думка, 2007.
3. Костюк І.В., Карпунь І. Н. Національно-громадянське виховання студентської молоді: Монографія – К.:Каравела, 2017.
4. Лавріненко. О. А. Педагогічна майстерність в історико-педагогічному вимірі: теорія, практика, поступ: Монографія /за наук. ред. Л. П. Вовк. - К. : Богданова А. М., 2009.
5. Мороз І.В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Монографія - К.: ТОВ «Освіта України», К., 2005.

4. Інші джерела:

1. Викладачі-дослідники з педагогіки і психології: 40 років у царині освіти і науки: Альманах життєписів, спогадів, документів і фото / Упорядн. і заг. ред. Юрченко В. - К.: Каравела, 2018.
2. Гетьман А.П., Данільян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія правового виховання - 2-ге вид. доп. – К: «Право», 2014.
3. Гладкова В.М. Профорієнтація: навч. посіб./ - К.:Каравела, 2018.
4. Долинська Л.В., Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Хрестоматія: навч. посібник. 2-ге вид. - К.: Каравела, 2019.
5. Молдован А.М. Науково-практичний коментар «Про вищу освіту» - К: ЦУЛ, 2015.
6. Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.) – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017.

7. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: / Упоряд.:І.А. Зазюн, Н.Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін. – К.: Вища школа, 2008.

8. Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів / За ред. Ю. М. Козловського - К.: Каравела, 2017.

5. Інтернет-ресурси:

1. <http://osvita.ua/school/psychology/> – освіта. ua.
2. <http://www.meta-ukraine.com> – Мета – українська пошукова система.
3. <http://management.com.ua>.
4. <http://www.google.com> – пошукова система Google.